

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi

BİRİNCİ SEKSIYA

YELOYEV (YELOYEV) UKRAYNAYA QARŞI məhkəmə işi

(Ərizə № 17283/02)

QƏRAR

Strasburq

6 noyabr 2008-ci il

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən hallarda qəti qərara çevriləcəkdir. Qərara redaktə xarakterli düzəlişlər edilə bilər.

Yeloyev Ukraynaya qarşı məhkəmə işində Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (Birinci Seksiya), hakimlər:

Rayt Maruste (*Rait Maruste*), sədr;

Volodimir Butkeviç (*Volodymyr Butkevych*);

Renate Caeger (*Renate Jaeger*);

Mark Villiger (*Mark Villiger*);

İzabella Berro-Lefevre (*Isabelle Berro-Lefèvre*);

Miryana Lazarova Traykovska (*Mirjana Lazarova Trajkovska*);

Zdravka Kaladciyeva (*Zdravka Kalaydjieva*);

habelə Seksiya katibi Klaudiya Vesterdikdən (*Claudia Westerdiek*) ibarət tərkibdə Palatada iclas keçirərək,

7 oktyabr 2008-ci ildə qapalı müşavirə keçirərək, həmin tarixdə qəbul edilmiş aşağıdakı qərarı elan edir.

PROSEDUR

1. İş İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının ("Konvensiya") 34-cü maddəsinə əsasən Ukrayna vətəndaşı cənab Aleksandr Vladimiroviç Yeloyev ("ərizəçi") tərəfindən 18 mart 2002-ci ildə Məhkəməyə təqdim edilmiş Ukraynaya qarşı ərizə (№ 17283/02) əsasında başlanmışdır.

2. Hüquqi yardımla təmin olunmuş ərizəçini Xarkovda vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan cənab S. Şevçenko təmsil etmişdir. Ukrayna Hökumətini ("Hökumət") onun nümayəndəsi cənab Y. Zaytsev təmsil etmişdir.

3. Ərizəçi konkret olaraq iddia etmişdir ki, onun ibtidai həbsi qanunsuz olmuş və həddən artıq uzun sürmüşdür, həbsin qanuniliyi yoxlanılmamış və ona qarşı məhkəmə icraatı həddən artıq uzun çəkmişdir.

4. 5 sentyabr 2006-cı ildə Məhkəmə ərizəni qismən qəbul olunmayan elan etmiş və Konvensiyanın 5-ci maddəsi üzrə şikayətlər barədə və məhkəmə icraatının həddən artıq uzun sürməsinə dair şikayət barədə Hökumətə məlumat vermişdir. Konvensiyanın 29-cu maddəsinin 3-cü bəndinin müddəalarına əsasən, o, ərizənin mahiyyətinə onun qəbul edilənliliyi məsələsi ilə eyni vaxtda baxmağı qərara almışdır.

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

5. Ərizəçi 1968-ci ildə anadan olmuşdur və Xersonda yaşayır.

6. 6 aprel 1995-ci ildə Daxili İşlər Nazirliyinin Mütəşəkkil Cinayətkarlığa Qarşı Mübarizə İdarəsinin Xarkov vilayət şöbəsinin müstəntiqi vergidən yayınmaya görə ərizəçinin idarə etdiyi "Bıstrie Denqi" açıq səhmdar cəmiyyətinin vəzifəli şəxslərinə qarşı cinayət işinə başladı. Həmin vaxt ərizəçi həm də Dzerjinski rayon bələdiyyə şurasının ("Rayon Şurası") üzvü idi və cinayət təqibinə qarşı immunitetə malik idi.

7. 30 yanvar 1996-cı ildə Orconikidze rayon polis bölməsi vergidən yayınmaya görə ərizəçiyə qarşı cinayət işinə başladı.

8. 14 mart 1996-cı ildə müstəntiq ərizəçiyə qarşı vergidən yayınma ittihamını irəli sürdü və ərizəçinin yaşayış yerini tərk etməməsi barədə sərəncam verdi. Elə həmin gün

ərizəçinin yerinin məlum olmadığını müəyyən edən müstəntiq istintaqı dayandırdı və ərizəçini axtarışda olan şəxslərin siyahısına saldı.

9. 2 oktyabr 1996-cı ildə Xarkov vilayət prokuroru rayon məhkəməsinə vəsatət verdi ki, ərizəçinin immunitetini götürsün. 1 noyabr 1996-cı ildə Şura gizli səsvermə yolu ilə onun vəsatətini rədd etdi. Bundan sonra ərizəçiyə qarşı cinayət işinə xitam verildi və onun yaşayış yerini tərk etməməsi barədə sərəncam ləğv olundu.

10. 12 mart 1997-ci ildə prokuror təkrarən rayon məhkəməsinə vəsatət verdi ki, ərizəçinin immunitetini götürsün.

11. 20 mart 1997-ci ildə ərizəçi Ukrayna-Rusiya sərhədini keçərkən dayandırıldı və Xarkova qaytarıldı. Xarkova doğru yolda o, qaçıb yoxa çıxdı.

12. 17 aprel 1997-ci ildə Xarkov Şəhər Şurası ərizəçinin immunitetini götürməyi qərara aldı.

13. Elə həmin gün müstəntiq ərizəçinin həbsi barədə qərar qəbul etdi.

14. 18 aprel 1997-ci ildə ibtidai istintaq dayandırıldı, çünki ərizəçinin yeri məlum deyildi. Ərizəçini axtarışda olan şəxslərin siyahısına salındı.

15. 8 avqust 1998-ci ildə ərizəçi həbs edildi və Cinayət Məcəlləsinin 148-2-ci maddəsinə əsasən vergidən yayınmaqda ittiham olundu. Elə həmin gün Xarkov vilayət prokurorunun müavini onun barəsində həbs qətimkan tədbiri haqqında qərar qəbul etdi.

16. Ərizəçinin həbsdə saxlanması aşağıdakı müddətlərə uzadıldı: Xarkov vilayət prokuroru tərəfindən 6 oktyabr 1998-ci ildə altı ay müddətinə, Ukrayna baş prokurorunun müavini tərəfindən 25 yanvar 1999-cu ildə on ay müddətinə və 25 may 1999-cu ildə on iki ay müddətinə. Prokurorların qərarlarına uyğun olaraq ərizəçinin ibtidai həbsdə saxlanılma müddəti 8 avqust 1999-cu ildə başa çatdı.

17. 15 yanvar 1999-cu ildə on müstəntiq ərizəçiyə qarşı ittihamları yenidən tövsif edərək ona qarşı saxtakarlıq, vergidən yayınma, qanunsuz biznes fəaliyyətləri, özgə əmlakını mənimsəmə və səlahiyyətdən sui-istifadə ittihamları üzrə cinayət işinə başladı.

18. 4 avqust 1999-cu ildə ərizəçi barəsindəki həbs qətimkan tədbiri müddətinin bitməsinə (8 avqust 1999-cu il) dörd gün qalmış istintaq yekunlaşdı və ərizəçinin işin materialları ilə tanış olmasına icazə verildi.

19. 30 may 2000-ci ildə ərizəçi və onun vəkili işin materialları ilə tanışlığı başa çatdırdılar.

20. 2 iyun 2000-ci ildə iş Xarkovun Dzerjinski rayon məhkəməsinə ("Rayon Məhkəməsi") göndərildi.

21. 13 iyul 2000-ci ildə Rayon Məhkəməsinin hakimi ərizəçini və üç nəfər digər şəxs barəsində məhkəmə araşdırmasına başladı. Hakim öz qərarında qeyd etdi ki, "təqsirləndirilən şəxs barəsində qətimkan tədbiri işin materiallarına uyğun olaraq seçilib" və qərara aldı ki, istintaq orqanlarının seçdiyi qətimkan tədbiri qüvvədə saxlanılmalıdır.

22. 15 dekabr 2000-ci ildə, habelə bir neçə dəfə 2002-ci ilin noyabrında və 2003-cü ilin fevralında və mayında məhkəmə ərizəçiyə işin materialları ilə əlavə olaraq tanış olması üçün bir neçə gün vaxt verdi.

23. 11 yanvar 2000-ci ildə ərizəçinin səhhəti ilə bağlı çoxsaylı şikayətlərindən sonra məhkəmə onun məhkəmə araşdırmasında iştirakına mane ola biləcək hər hansı xroniki xəstəlikdən əziyyət çəkib-çəkmədiyini müəyyən etmək üçün məhkəmə-tibb müayinəsinin keçirilməsi barədə qərar verdi. Müayinə aşkar etdi ki, onun hər hansı bu cür xəstəliyi və ya səhhətində problemi yoxdur.

24. 29 yanvar 2002-ci ildə Rayon Məhkəməsi ərizəçi barəsindəki həbs qətimkan tədbirinin ondan qaçıb gizlənməyəcəyi barədə iltizam alınması ilə əvəz edilməsinə dair bir neçə zərərçəkən tərəfin vəsatətini rədd etdi. Həbs qətimkan tədbirinin saxlanılması zərurəti belə bir faktla izah olundu ki, o, üç ildən artıq azadlıqdan məhrum edilmə cəzasına səbəb olan cinayətdə ittiham edilirdi. Bu qərardan şikayət verilə bilməzdi.

25. Məhkəmə araşdırması zamanı ərizəçinin vəkili ərizəçinin azadlığa buraxılması üçün vəsatət verdi. O, şikayət etdi ki, işin materiallarında ərizəçinin həbsdə saxlanılması barədə məhkəmənin əsaslandırılmış qərarı yoxdur və ona qarşı irəli sürülmüş ilkin ittihamlar artıq cinayət hüquq pozuntusu təşkil etmir. 25 mart 2002-ci ildə Rayon Məhkəməsi bu vəsatəti rədd etdi. O, qeyd etdi ki, prokurorun qərarları əsasında həbsdə saxlanılıb və məhkəmə ərizəçi barəsində məhkəmə araşdırmasına başlayarkən onun barəsindəki həbs qətimkan tədbiri ilə razılaşılıb və həmin tədbiri qüvvədə saxlayıb. Məhkəmə daha sonra qeyd etdi ki, ərizəçi axtarışda olan şəxslərin siyahısında idi. Həm bunu, həm də ərizəçinin üç ildən artıq azadlıqdan məhrum edilmə cəzasına səbəb olan bir neçə cinayətdə ittiham edilməsi faktını nəzərə alaraq, məhkəmə vəkilin xahişini rədd etdi. Bu qərardan şikayət verilə bilməzdi.

26. 25 oktyabr 2002-ci ildə həbsdə saxlanılma mərkəzi belə bir məlumat verdi ki, ərizəçi 246 dəfə məhkəməyə gətirilib (o cümlədən 110 dəfə məhkəmə dinləmələrində iştirak etmək üçün və 91 dəfə işin materialları ilə tanış olmaq üçün).

27. 18 noyabr 2002-ci ildə hakim qərardad qəbul etdi ki, ərizəçinin vəkilinin üzrlü səbəb olmadan məhkəmədə iştirak etməməsi onun ərizəçini müdafiə etmək niyyətində olmaması kimi qəbul edilməlidir.

28. 9 dekabr 2002-ci ildə məhkəmə ərizəçinin azadlığa buraxılmaq barədə vəsatətini 25 may 2002-ci il tarixli qərarla göstərdiyi eyni əsaslara görə (yuxarıda 25-ci bəndə bax) rədd etdi.

29. Ərizəçi məhkəmədə çoxsaylı qayda pozuntuları törətdikdən sonra 16 dekabr 2002-ci ildə məhkəmə ərizəçini məhkəməyə hörmətsizliyə görə cəzalandıracağı barədə sonuncu dəfə xəbərdarlıq etdi.

30. 31 mart 2003-cü ildə hakim məhkəmə iclası zamanı ərizəçinin tez-tez qayda-qanunu pozduğuna görə işinə baxılmasının sonunadək onun məhkəmə iclası zalından çıxarılması barədə qərar verdi.

31. 2003-cü ilin mayında ərizəçinin vəkili onun azad edilməsi barədə daha bir vəsatət verərək vurğuladı ki, ərizəçi heç bir hüquqi əsas olmadan dörd ildən artıqdır ki, həbsdə saxlanılır. 12 may 2003-cü ildə Rayon Məhkəməsi vəsatəti rədd edərək bildirdi ki, bu məsələyə artıq məhkəmə tərəfindən baxılıb.

32. 1 sentyabr 2003-cü ildə Rayon Məhkəməsi ərizəçini saxtakarlığa, özgə əmlakını mənimsəməyə və səlahiyyətdən sui-istifadəyə görə məhkum etdi və ona on bir il azadlıqdan məhrum etmə cəzası kəsdi.

33. 27 aprel 2005-ci ildə Xarkov vilayətinin Apellyasiya Məhkəməsi bu hökmü kiçik dəyişikliklərlə qüvvədə saxladı.

34. 20 iyun 2006-cı ildə Ukrayna Ali Məhkəməsi aşağı məhkəmələrin qərarlarını qüvvədə saxladı.

II. MÜVAFİQ DAXİLİ QANUNVERİCİLİK

35. CPM-in müvafiq müddəalarında deyilir:

Maddə 148 (həmin dövrdə qüvvədə olan mətn): Qətimkan tədbirlərinin tətbiqi üçün əsaslar

“Təqsirləndirilən şəxsin azadlıqda olarkən istintaqdan və ya məhkəmədən yayınacağını, yaxud cinayət işi üzrə həqiqətin müəyyən edilməsinə mane olacağını və ya cinayətkar fəaliyyətlərini davam etdirəcəyini düşünmək üçün yetərli əsaslar varsa, müstəntiq və prokuror hökmün icrasını təmin etmək üçün təqsirləndirilən şəxsə bu Məcəllənin 149-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş qətimkan tədbirlərindən birini tətbiq etməyə haqlıdır...”

Maddə 149 (həmin dövrdə qüvvədə olan mətn): Qətimkan tədbirləri

“Qətimkan tədbirləri aşağıdakılardır:

- 1) qaçıb gizlənməmək barədə yazılı iltizam;
- 2) zəminin şəxsi zəmanəti;
- 3) ictimai təşkilatın və ya əmək kollektivinin zəmanəti;
 - 3.1) girov qoyma;
- 4) həbs qətimkan tədbiri;
- 5) hərbi hissə rəhbərliyinin nəzarətinə verilmə”.

Maddə 155 (həmin dövrdə qüvvədə olan mətn): Həbs qətimkan tədbiri

“Qabaqlayıcı tədbir qismində həbs qətimkan tədbiri qanunla bir ildən artıq azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutulmuş hüquq pozuntuları ilə bağlı hallarda tətbiq edilir. Müstəsna hallarda bu qabaqlayıcı tədbir qanunla bir ilədək artıq azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutulmuş hüquq pozuntuları ilə bağlı hallarda da tətbiq edilə bilər...”

Maddə 156 (həmin dövrdə qüvvədə olan mətn): Şəxsin ibtidai həbsdə saxlanılma müddəti

“Barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilmiş şəxsin cinayət hüquq pozuntularının istintaqı dövründə həbsdə saxlanılma müddəti iki aydan artıq ola bilməz. Cinayət istintaqına xitam vermək mümkün deyilsə, yaxud qətimkan tədbirinin dəyişdirilməsi üçün hər hansı əsas yoxdursa, bu müddət rayon, şəhər prokurorları, hərbi prokurorlar, donanma prokurorları və ya hərbi qarnizon prokurorları tərəfindən, yaxud onlarla eyni səviyyəli prokurorlar tərəfindən dörd ayadək uzadıla bilər. Yalnız iş müstəsna dərəcədə mürəkkəb olduqda, tutulma anından sonra bu müddət Kırım Respublikasının prokuroru, vilayət prokurorları, Kiyev prokurorları, rayonun və ya donanmanın hərbi prokurorları tərəfindən, yaxud onlarla eyni səviyyəli prokurorlar tərəfindən daha altı ayadək uzadıla bilər.

Daha sonra həbs qətimkan tədbirinin müddəti Ukrayna baş prokurorunun müavini tərəfindən bir ilədək və baş prokuror tərəfindən on səkkiz ayadək uzadıla bilər.

Həbs qətimkan tədbirinin müddətinin bundan artıq uzadılmasına yol verilmir. Bundan sonra təqsirləndirilən şəxs dərhal azad edilməlidir.

Bu qətimkan tədbiri müddətləri ərzində istintaqa xitam vermək mümkün deyilsə və qətimkan tədbirini dəyişmək üçün heç bir əsas yoxdursa, baş prokuror və ya onun müavini işin sübuta yetirilə bilən ittihamlarla bağlı hissəsini məhkəməyə göndərməyə haqlıdırlar. İstintaqın tamamlanmamış hissəsinə gəldikdə, iş ayrı-ayrı icraatlara bölünə və ümumi normalara uyğun olaraq yekunlaşdırıla bilər.

Cinayət işini tamamlanmış hissəsinə aid materiallar bu maddənin 2-ci hissəsi ilə müəyyən edilən qətimkan tədbiri müddətinin başa çatmasına ən gec bir ay qalmış baxılmaq üçün təqsirləndirilən şəxsə və onun nümayəndəsinə verilməlidir.

Təqsirləndirilən şəxsin və onun nümayəndəsinin işin materialları ilə tanış olmağa sərf etdikləri müddət qətimkan tədbirinin ümumi müddəti hesablanarkən nəzərə alınmır.

Məhkəmə işi əlavə istintaq üçün geriye göndərdikdə və həbs qətimkan tədbirinin müddəti başa çatdıqda, habelə işin hallarına qabaqlayıcı alternativ tədbir tətbiqi edilə bilmədikdə, iş üzrə ibtidai istintaqın qanuniliyinə nəzarət etmək vəzifəsini daşıyan prokuror işin materiallarını aldıqdan sonra həbs qətimkan tədbirinin müddətini bir ay müddətinə uzada bilər. Bundan sonra məhkəməyə qədər həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması bu maddənin 1, 2 və 6-cı hissələri ilə tənzimlənir.

Maddə 236 (21 iyun 2001-ci ilədək qüvvədə olan mətn): Prokurorun hərəkətlərindən şikayətlər

“İbtidai istintaq aparıldığı müddətdə prokurorun hərəkətlərindən və ya iş üzrə digər fərdi istintaq hərəkətlərindən şikayətlər yuxarı prokurora verilə bilər, o, həmin şikayətlərə bu Məcəllənin 234-cü və 235-ci maddələrində nəzərdə tutulan qaydada və müddətlər çərçivəsində baxır.

Prokurorun hərəkətlərindən məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Bu Məcəllədə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, prokurorun hərəkətlərindən şikayətlər işin ilkin baxışı zamanı və ya mahiyyəti üzrə baxışı zamanı birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən nəzərdən keçirilir.

Maddə 242 (həmin dövrdə qüvvədə olan mətn): Təqsirləndirilən şəxsin işi məhkəmə baxışına verilərkən nəzərdən keçirilən məsələlər

“Ayrı-ayrı hakimlər və ya məhkəmə hazırlıq iclası keçirərkən hər bir təqsirləndirilən şəxs barəsində aşağıdakı məsələləri nəzərdən keçirirlər:

...

7) təqsirləndirilən şəxs barəsində qətimkan tədbirinin düzgün seçilib-seçilməməsi;

...

9) cinayətin vurduğu ziyana görə kompensasiyanı təmin etmək üçün tədbirlərin qəbul görülmə-görülməməsi...”

Maddə 244 (həmin dövrdə qüvvədə olan mətn): Hazırlıq iclasında məhkəmənin və ya ayrıca hakimin qərarı

“... Qətimkan tədbirini dəyişmək zəruridirsə, bu barədə qərar çıxaran məhkəmə və hakim həmin qərarı əsaslandırmalıdır”.

36. Cinayət Məcəlləsinin 148-2-ci maddəsinin bu işə aidiyyəti olan hissəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

Maddə 148-2. Vergilərdən, rüsumlardan və ya digər məcburi ödənişlərdən yayınma

“1. İstənilən növ mülkiyyət formasında olan idarənin, müəssisənin və ya təşkilatın vəzifəli şəxsi tərəfindən və ya fiziki şəxs tərəfindən vergilərdən, rüsumlardan və ya digər məcburi ödənişlərdən bilərəkdən yayınma, ...

3. Bu maddənin 1-ci bəndində qeyd olunan istənilən belə hərəkətlər ... xüsusilə külli miqdarda məbləğlərin büdcələrə və ya xüsusi dövlət fondlarına daxil olmaması ilə nəticələnərsə, beş ildən on ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə, eyni zamanda əmlak müsadirəsi ilə və beş ilədək müddətə müəyyən vəzifələri tutma və ya müəyyən fəaliyyətlərlə məşğul olma hüququndan məhrum edilmə ilə cəzalandırılır.

Qeyd: ... xüsusilə külli miqdarda məbləğ dedikdə qanunla müəyyən edilmiş vergi tutulmayan minimum gəlirlərin 1000 mislinə bərabər və ya ondan artıq olan vergi, rüsum və ya digər məcburi ödəniş məbləğləri nəzərdə tutulur”.

HÜQUQİ MƏSƏLƏLƏR

I. KONVENSIYANIN 5-ci MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

37. Ərizəçi şikayət etdi ki, onun barəsindəki həbs qətimkan tədbiri həddən artıq uzun sürüb və qanunsuz olub. O, daha sonra şikayət etdi ki, həbsinin qanuniliyi yoxlanılmayıb. O, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 (c), 3 və 4-cü bəndlərinə istinad etdi, həmin bəndlərin bu işə aidiyyəti olan hissələrində deyilir:

“1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ var. Heç kəs qanunla müəyyən olunmuş aşağıdakı hallardan və qaydadan başqa azadlığından məhrum edilə bilməz:

...

b) məhkəmənin qanuni çıxardığı qərarı icra etməməyə görə və ya qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədilə şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun, yaxud törədildikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsasların olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

...

3. Bu maddənin I bəndinin “c” yarımbəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs, dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş vəzifəli şəxsin yanına gətirilir və ağlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəmədə iştirak etmə təminatlarının təqdim edilməsi ilə şərtləndirilə bilər.

4. Tutulma və ya həbsə alma nəticəsində azadlıqdan məhrum edilmiş hər kəs onun həbsə alınmasının qanuniliyinə məhkəmə tərəfindən təxirə salınmadan baxılması hüququna və əgər onun həbsi məhkəmə tərəfindən qanunsuz hesab edilibsə, azad edilmək hüququna malikdir...”

A. Şikayətlərin qəbul edilənliyi

38. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayətlər Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan mənada açıq-aydın əsassız deyil. O, daha sonra qeyd edir ki, onlar hər hansı digər əsaslara görə də qəbul olunmayan deyil. Buna görə də onlar qəbul olunan elan edilməlidir.

B. Şikayətlərin mahiyyəti

1. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi

a) Tərəflərin arqumentləri

39. Hökumət iddia etdi ki, ərizəçinin həbsi qanuna uyğun idi və onun qaçıb gizlənməsinin qarşısını almaq üçün zəruri idi. O, qeyd etdi ki, ərizəçi əvvəlcə yaşayış yerini tərk etməyəcəyi barədə iltizam vermişdi, amma dindirilməyə gəlmədi və xaricə getməyə cəhd etdi. Bundan başqa, onun xaricdə güclü əlaqələri, o cümlədən biznes və maliyyə resursları vardı. Buna görə də, Cinayət Prosessual Məcəlləsinin 148, 149 və 155-ci maddələrinə uyğun olaraq, ərizəçinin məhkəməyə gəlməsini təmin etməkdən ötrü qabaqlayıcı tədbir qismində onun azadlıqdan məhrum etmək üçün hüquq-mühafizə orqanlarının və məhkəmələrin əsasları vardı. Hökumət daha sonra iddia etdi ki, ərizəçinin vurduğu mülki ziyanın iri məbləğdə olduğu nəzərə alındıqda, onun həbsinə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 (b) bəndi ilə də haqq qazandırmaq olardı.

40. Ərizəçi hər hansı şərh bildirmədi.

b) Presedent hüququ ilə təsbit olunmuş ümumi prinsiplər

41. Məhkəmə xatırladır ki, 5-ci maddənin 1-ci bəndindəki “qanunla müəyyən olunmuş ... hallar və qayda” ifadəsi mahiyyət etibarı ilə milli qanunvericiliyə istinad edir və oradakı maddi-hüquqi və prosessual normalara riayət etmək öhdəliyini təsbit edir. Daxili qanunvericiliyin şərhı tətbiqi ilk növbədə milli hakimiyyət orqanlarının, xüsusən məhkəmələrin işi olsa da, Məhkəmə Konvensiyanın bu maddəsinin məqsədləri üçün həmin qanunvericiliyə riayət edilib-edilmədiyini yoxlaya bilər (digər qərarlar arasında bax: *Assanidze Gürcüstana qarşı* [Böyük Palatanın qərarı], ərizə N 71503/01, b. 171, AİHM 2004-II).

42. Lakin həbsin “qanuniliyi”, yəni daxili qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş olması mühüm element olsa da, həlledici element deyil. Ondən əlavə Məhkəmə həm də əmin olmalıdır ki, nəzərdən keçirilən müddət Konvensiyanın 5-ci maddənin 1-ci bəndinin məqsədinə uyğun olub, həmin bənd fərdlərin qanunsuz olaraq azadlıqdan məhrum edilməsinin qarşısını almaq məqsədini daşıyır. Bundan başqa, Məhkəmə daxili qanunvericiliyin özünün, o cümlədən orada ifadə edilən və ya nəzərdə tutulan ümumi prinsiplərin Konvensiyaya uyğun olub-olmadığının aydınlaşdırmalıdır (bax: *Vinterwerp Niderlanda qarşı*, 24 oktyabr 1979-cu il il tarixli qərar, A seriyaları, c. 33, s. 19-20, b. 45).

c) Ərizəçinin həbsinin qanuniliyi

43. Hökumət iddia etdi ki, ərizəçinin həbsinə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 (b) bəndi əsasında “qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədilə” haqq qazandırmaq olardı. Bu fikir ona əsaslanırdı ki, ərizəçiyə qarşı cinayət işinin qaldırılması üçün əsas olan ərizəçinin biznes fəaliyyətləri kontekstində mülki məhkəmələrdə ərizəçiyə qarşı çoxlu sayda mülki tələblər və qərarlar var idi. Lakin Məhkəmə qeyd edir ki, işin materiallarına əsasən, daxili məhkəmələr ərizəçinin həbsinin qanuniliyi məsələsi barədə qərar çıxararkən bu əsası heç vaxt irəli sürməyiblər. Bundan başqa, Hökumət 5-ci maddənin 1 (c) bəndinin ərizəçinin həbsdə olduğu bütün müddətə tətbiq edilməsinə etiraz etməyib. Buna görə də Məhkəmə bu şikayəti 5-ci maddənin 1 (c) bəndi əsasında araşdırmağa davam edəcək (müvafiq dəyişikliklərlə bax: *Harkmann Estoniyaya qarşı*, ərizə N 2192/03, b. 35, 11 iyul 2006).

44. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, ərizəçinin ibtidai həbs müddətini üç dövrə bölmək olar. Prokurorlar tərəfindən çıxarılmış həbs qərarlarının əhatə etdiyi birinci dövr

ərizəçinin 8 avqust 1998-ci ildə həbs edildiyi gündən 8 avqust 1999-cu ilədək, yəni həbs müddətinin uzadılması barədə sonuncu prokuror qərarının vaxtı bitənədək davam edib (yuxarıda 16-cı bəndə bax). Hər hansı qərarın əhatə etmədiyi ikinci dövr 8 avqust 1999-cu ildən 13 iyul 2000-ci ilədək, yəni ərizəçinin məhkəməyə qədər həbsdə saxlanması barədə hakim qərar qəbul etdiyi tarixədək davam edib. Nəhayət, yuxarıda adı çəkilən 13 iyul 2000-ci il tarixli məhkəmə qərarının və onun ardınca qəbul edilmiş bir neçə digər məhkəmə qərarının əhatə etdiyi üçüncü dövr 13 iyul 2000-ci ildə başlayıb və 1 sentyabr 2003-cü ildə ərizəçinin məhkum edilməsi ilə başa çatıb.

i) Ərizəçinin 8 avqust 1998-ci ildən 8 avqust 1999-cu ilədək həbsdə saxlanılmasının qanuniliyi

45. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin həbsi barədə əvvəlcə 8 avqust 1998-ci ildə Xarkov vilayət prokurorunun müavini tərəfindən qərar çıxarılmışdı. Bu prosedura uyğun olaraq həbsdə saxlanılma sözügedən vaxtdan 29 iyun 2001-ci ilədək qüvvədə olmuş tutulmanı və həbsə alınmanı tənzimləyən prosedurun qüvvədə saxlanması məqsədi ilə Konvensiyanın 57-ci maddəsinə uyğun olaraq Ukrayna tərəfindən 5-ci maddənin 1 (c) bəndinə edilmiş qeyd-şərtin əhatə dairəsinə düşür. Məhkəmə *Nevmerjitskinin işi* üzrə qərarına istinad edərək bildirir ki, yuxarıdakı qeyd-şərtə əsasən, Ukrayna Konvensiyaya uyğun olaraq ərizəçi kimi şəxslərin hakim tərəfindən çıxarılmış qərar əsasında tutulmasını və ibtidai həbsdə saxlanılmasını təmin etmək öhdəliyini daşıyırdı. Lakin Məhkəmə həmin işdə daha sonra müəyyən etmişdi ki, ərizəçinin həbsdə saxlanılmaqda davam etməsi bu qeyd-şərtin əhatə dairəsinə düşmür (bax: *Nevmerjitski Ukraynaya qarşı*, ərizə N 54825/00, b. 112-114, AİHM 2005-II).

46. Ərizəçinin həbs müddəti ardıcıl olaraq üç dəfə müvafiq prokurorlar tərəfindən altı aydan on iki ayadək uzadılıb. Ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması barədə son qərar 25 may 1998-ci ildə baş prokurorun müavini tərəfindən verilib (yuxarıda 16-cı bəndə bax).

47. Məhkəmə qeyd edir ki, 6 oktyabr 1998-ci ildən 8 avqust 1999-cu ilədək ərizəçinin həbsdə saxlanılmaqda davam etməsi ilə bağlı heç bir məhkəmə qərarı çıxarılmamışdı. Ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması barədə qərarlar məhkəmə prosesində tərəf olan və prinsipə “qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş vəzifəli şəxs” sayıla bilməyən prokurorlar tərəfindən çıxarılmışdı (bax: *Merit Ukraynaya qarşı*, ərizə N 66561/01, b. 63, 30 mart 2004). Belə olan halda Məhkəmə bu qənaətdə gəlir ki, 6 oktyabr 1998-ci ildən 8 avqust 1999-cu ilədək ərizəçinin həbsdə saxlanılmaqda davam etməsi Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 (c) bəndində nəzərdə tutulan mənada qanuni deyildi.

ii) Ərizəçinin 8 avqust 1999-cu ildən 13 iyul 2000-ci ilədək həbsdə saxlanılmasının qanuniliyi

48. Məhkəmə qeyd edir ki, həmin vaxt qüvvədə olan Cinayət Prosessual Məcəlləsinin 156-cı maddəsinə uyğun olaraq, şəxs işin materialları ilə tanış olduğu müddətdə həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması üçün qanunla heç bir dövlətdaxili qərar tələb olunmurdu. Hazırkı işdə ərizəçinin həbsdə saxlanılmaqda davam etməsi barədə prokurorun son qərarının müddəti 8 avqust 1999-cu ildə, yəni ərizəçi işin materiallarını nəzərdən keçirmək üçün aldıqdan dörd gün sonra başa çatmışdı. Baxmayaraq ki, qanunla müəyyən edilmiş müddət baş prokuror tərəfindən növbəti altı aylığa uzadıla bilərdi, bu cür qərar çıxarılmamışdı və ərizəçi işin materialları ilə tanış olduğu müddətdə və sonra

işin materialları baxılmaq üçün birinci instansiya məhkəməsinə göndərilənə qədər ərizəçinin həbsdə saxlanması barədə heç bir qərar çıxarılmasa da o, 8 avqust 1999-cu il ilə 30 may 2000-ci il arasında həbsdə saxlanılmışdı.

49. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, ərizəçinin 30 may 2000-ci ildən 13 iyul 2000-ci ilədək ibtidai həbsdə saxlanılmasına təkcə bu faktla haqq qazandırılmışdı ki, istintaq orqanları ittiham aktının hazırlanmasını yekunlaşdırırdılar (30 may 2000-ci ildən 2 iyun 2000-ci ilədək) və işin materiallarını baxılmaq üçün məhkəməyə göndərməyə hazırlayırdılar (2 iyun 2000-ci ildən 13 iyul 2000-ci ilədək). Lakin bu müddətdə də ərizəçinin həbsdə saxlanması ilə bağlı heç bir qərar çıxarılmadı, baxmayaraq ki, hazırkı işdən göründüyü kimi, ərizəçinin işin materialları ilə tanışlığı bitirdiyi vaxtla onun məhkəmə araşdırmasına qədər həbsdə saxlanması barədə məhkəmə tərəfindən qərarın çıxarıldığı vaxt arasında xeyli ara vardı.

50. Məhkəmə sadəcə olaraq ittiham aktının işə baxan məhkəməyə göndərilməsi faktı əsasında müttəhimləri həbsdə saxlamaq praktikası ilə bağlı bir sıra işlərə artıq baxıb və həmin işlərdə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin pozulduğunu müəyyən edib. O bildirib ki, bu cür vəziyyəti tənzimləyən konkret hüquqi əsas və ya aydın normalar olmadan müttəhimləri həbsdə saxlamaq praktikası (bunun nəticəsində onlar məhkəmə sanksiyası olmadan qeyri-müddətə müddətə azadlıqdan məhrum edilə bilələr) hüquqi müəyyənlik və qanunsuzluqdan müdafiə edilmək prinsiplərinə ziddir, bunlar Konvensiyanın bütün mətninə xas olan və qanunu aliliyindən irəli gələn prinsiplərdir (bax: *Korçuqanova Rusiyaya qarşı*, ərizə N 75039/01, b. 57, 8 iyun 2006; *Naxmanoviç Rusiyaya qarşı*, ərizə N 55669/00, b. 67-68, 2 mart 2006; və *Xudoyorov Rusiyaya qarşı*, ərizə N 6847/02, b. 146-148, AİHM 2005-X).

51. Buna görə də, ərizəçinin 8 avqust 1999-cu ildən 13 iyul 2000-ci ilədək həbsdə saxlandığı dövr Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinə uyğun deyildi.

iii) Ərizəçinin 13 iyul 2000-ci ildən 1 sentyabr 2003-cü ilədək həbsdə saxlanılmasının qanuniliyi

52. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, Cinayət Prosessual Məcəlləsinin 242-ci maddəsinə əsasən, daxili məhkəmə şəxsin işini məhkəmə baxışına çıxararkən ibtidai istintaq mərhələsində seçilmiş qətimkan tədbirinin məqsədəuyğun olub-olmadığını yoxlamalıdır (yuxarıda 35-ci bəndə bax). Yalnız məhkəmə qətimkan tədbirini dəyişməyi qərara aldıqda həmin qərarın əsaslandırılması tələ olunur (CPM-in 244-cü maddəsi). Belə görünür ki, həbs qətimkan tədbiri qüvvədə saxlanıldıqda şəxsin həbsdə saxlanılmaqda davam etməsinin əsaslandırılması və ya onun həbsdə saxlanılma müddəti üçün hər hansı həddin qoyulması məhkəmədən tələb olunmur.

53. Məhkəmə hesab edir ki, ibtidai istintaq mərhələsində məhdud müddətə həbsdə saxlanılma barədə qərarın məhkəmə icraatı mərhələsində hüquqa uyğun olaraq uzadılmasının mümkün olub-olmadığını və əgər belə uzadılma mümkündürsə, bunun şərtlərini təsbit edən hər hansı dəqiq müddəaların olmaması Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin məqsədləri baxımından “qanunun” nəticələrini “öncədən görməyin mümkünlüyü” testinin tələbinə cavab vermir. Məhkəmə həmçinin xatırladır ki, qanunvericilikdəki boşluğa cavab olaraq formalaşmış praktika, yəni hər hansı konkret hüquq normasına və ya məhkəmə qərarına əsaslanmadan şəxsin qeyri-məhdud və öncədən görülməsi mümkün olmayan müddətə həbsdə saxlanılmasının mümkünlüyü praktikası Konvensiyada nəzərdə tutulan və qanunun aliliyinin əsas elementini təşkil edən

hüquqi müəyyənlik prinsipinə ziddir (bax: *Baranovski Polşaya qarşı*, ərizə N 28358/95, b. 55-56, AIHM 2000-III; və *Kavka Polşaya qarşı*, ərizə N 25874/94, b. 51, 9 yanvar 2001).

54. Məhkəmə qeyd edir ki, Rayon Məhkəməsi 13 iyul 2000-ci ildə ərizəçi barəsindəki həbs qətimkan tədbirini qüvvədə saxlasa da, bu davamlı həbs üçün müddət həddini müəyyən etmədi və bu qərarını heç nə ilə əsaslandırmadı (yuxarıda 21-ci bəndə bax). Bu, ərizəçini həmin tarixdən sonra həbsdə saxlanılmasının səbəbləri ilə bağlı qeyri-müəyyən vəziyyətə saldı. Bununla bağlı Məhkəmə xatırladır ki, məhkəmə orqanlarının həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılmasına sanksiya verən qərarlarının heç nə ilə əsaslandırılmaması 5-ci maddənin 1-ci bəndində təsbit olunmuş qanunsuzluqdan müdafiə edilmək prinsiplərinə ziddir (bax: *Naxmanoviçin işi* üzrə yuxarıda adı çəkilən qərar, b. 70-71; və *Staşaitis Litvaya qarşı*, ərizə N 47679/99, b. 67, 21 mart 2002). Belə olan halda Məhkəmə hesab edir ki, Rayon Məhkəməsinin 13 iyul 2000-ci il tarixli qərarı ərizəçini qanunsuzluğa qarşı adekvat müdafiə ilə təmin etməyib (həmin müdafiə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan mənada həbsin “qanuniliyinin” mühüm elementidir), buna görə də ərizəçinin 13 iyul 2000-ci ildən sonra ibtidai həbsdə saxlanılması da, eyni ilə, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinə uyğun deyildi.

55. Deməli, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 (c) bəndinin pozuntusu baş verib.

2. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi

56. Hökumət iddia etdi ki, işin mürəkkəbliyi və çoxlu sayda istintaq tədbirlərinin tələb olunması nəzərə alınarsa, ərizəçinin ibtidai həbsdə saxlanılma müddəti ağılabatan müddət idi. Hökumət daha sonra bildirdi ki, o, ərizəçinin işin materialları ilə tanışlığa uzun müddət vaxt sərf etməsinə görə məsuliyyət daşıya bilməz. O, daha sonra iddia etdi ki, işə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən uzun müddət ərzində baxılması da işin mürəkkəbliyi ilə, habelə ərizəçinin və onun vəkllərinin davranışı ilə izah olunurdu. Vəkllər bir neçə dəfə məhkəməyə gəlməmişdilər. Bundan başqa, ərizəçinin özü bir çox hallarda səhhəti ilə bağlı problemlərdən şikayətlənmişdi (yuxarıda 23-cü bəndə bax). Ərizəçini müayinə etmək üçün çağırılmış həkimlər onun şikayətlərini əsassız hesab etmişdilər. Həm də ərizəçi tez-tez məhkəmə iclası zalında kobud davranmış, bununla da məhkəmənin iclası aparmasına mane olmuşdu. Bu davranış nəticə etibarilə onun məhkəmə zalından çıxarılması ilə nəticələnmişdi (yuxarıda 29 və 30-cu bəndlərə bax).

57. Ərizəçi heç bir şərh bildirmədi.

58. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi yoxa çıxdıqdan sonra 18 aprel 1997-ci ildə istintaq orqanları onu adını axtarışda olan şəxslərin siyahısına daxil ediblər. Ərizəçi 8 aprel 1998-ci ilə tutulana qədər gizlənilib. O, 1 sentyabr 2003-cü ildə azadlıqdan məhrum edilmə cəzasına məhkum edilib; beləliklə, onun barəsindəki həbs qətimkan tədbiri beş il beş ay davam edib (bax: *B. Avstriyaya qarşı*, 28 mart 1990-cı il tarixli qərar, A seriyaları, c. 175, b. 39).

59. Məhkəmə daha sonra xatırladır ki, 5-ci maddənin 3-cü bəndinə riayət edilib-edilməməsi məsələsini araşdırarkən məhkəmə orqanlarını şəxsin fərdi azadlığına və ittiham hökmü olmadan hər bir həbsə alma halını əhatə edən təqsirsizlik prezumpsiyasına hörmət etmək barədə normalardan bu cür ciddi surətdə kənara çıxan qərar qəbul etməyə sövq edən əsasların ağılabatan olub-olmadığını Məhkəmə qarşısına çıxarılmış bu işdə

nəzərdən keçirmək və qiymətləndirmək zəruridir (bax: *Stoqmüller Avstriyaya qarşı*, 10 noyabr 1969-cu il tarixli qərar, A seriyaları, c. 9, b. 4).

60. Məhkəmə qeyd edir ki, görünür, hakimiyyət orqanları ərizəçinin bir il müddətinə yoxa çıxmasını onu ibtidai istintaq və məhkəmə araşdırması dövründə həbsdə saxlamaqdan ötrü əsaslı səbəb hesab ediblər və ona qarşı ittihamların ciddiliyi və onun qaçıb yoxa çıxması riski məhkəmənin ona tətbiq edilmiş qətimkan tədbirini dəyişməməsi üçün yeganə səbəblər olub. Bu barədə ilk məhkəmə qərarı ərizəçinin tutulmasından iki il üç ay sonra qəbul edilib. Lakin 5-ci maddənin 3-cü bəndinin tələbin görə, əsaslı şübhənin mövcudluğu müəyyən müddət keçdikdən sonra şəxsin azadlıqdan məhrum edilməkdə davam etməsi üçün kifayət etmir və məhkəmə orqanlarından tələb olunur ki, şəxsin həbsdə saxlanılmaqda davam etməsini əsaslandırmaq üçün başqa səbəblər gətirsinlər (bax: *Yablonski Polşaya qarşı*, ərizə N 33492/96, b. 80, 21 dekabr 2000-ci il tarixli qərar; və *I.A. Fransaya qarşı*, ərizə N 28213/95, *Qərar və qərardadlar toplusu* 1998-VII, b. 102). Üstəlik, həmin səbəblər daxili məhkəmələr tərəfindən aydın şəkildə göstərilməlidir (bax: *İlovyetski Polşaya qarşı*, ərizə N 27504/95, b. 61, 4 oktyabr 2001). Hazırkı işdə məhkəmələr heç bir belə səbəb göstərməyiblər. Bundan başqa, heç bir mərhələdə daxili məhkəmələr həbs qətimkan tədbiri əvəzinə hər hansı alternativ qətimkan tədbirlərini nəzərdən keçirməyiblər və hakimiyyət orqanları əsasən ittihamların ağırlığına əsaslanaraq ərizəçinin həbsdə saxlanılma müddətini “münasib və yetərli” sayıla bilməyən əsaslara görə uzadıblar.

61. Yuxarıdakı mülahizələr Məhkəmənin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin pozulduğu qənaətinə gəlməsi üçün kifayətdir.

3. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi

62. Hökumət iddia etdi ki, məhkəmə prosesi müddətində həbs qətimkan tədbirinin daha yumşaq qətimkan tədbiri ilə dəyişdirilməsi barədə ərizəçinin bütün vəsatətlərinə məhkəmələr tərəfindən vaxtında və diqqətlə baxılıb. Bundan başqa, ərizəçi barəsindəki qətimkan tədbirinin dəyişdirilməsi barədə prosesdəki digər tərəflərin iki vəsatətinə də eyni ilə məhkəmə tərəfindən baxılıb və bu fakt, Hökumətin fikrincə, ərizəçinin həbsinin qanuniliyi məsələsinə baxılması hüququnun hətta Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi ilə tələb olunandan daha geniş şəkildə təmin olunduğunu nümayiş etdirir.

63. Ərizəçi heç bir şərh bildirmədi.

64. Məhkəmə xatırladır ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinə əsasən tutulmuş və ya həbsə alınmış şəxslər Konvensiyada nəzərdə tutulan mənada həbsin “qanuni” olması üçün azadlıqdan məhrum edilmənin prosessual və maddi-hüquqi şərtlərinə baxılması hüququna malikdirlər. Bu o deməkdir ki, səlahiyyətli məhkəmə təkcə daxili qanunvericiliyin prosessual tələblərinə riayət edilməsini deyil, həm də həbsin kökündə dayanan şübhənin əsaslılığını, habelə tutulmanın daşdığı məqsədin və ondan sonra həbsdə saxlanılmanın qanuniliyini yoxlamalıdır (bax: *Butkevičius Litvaya qarşı*, ərizə N 48297/99, b. 43, AİHM 2002-II).

65. Hazırkı işin faktlarına gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin həbsdə saxlanılmaqda davam etməsinin səbəblərini bir neçə dəfə yoxladıqdan sonra (yuxarıda 25, 28, 60 və 61-ci bəndlərə bax) 12 mart 2003-cü ildə daxili məhkəmə ərizəçinin həbsdə saxlanılmasının əsaslılığı məsələsinə yenidən baxmaqdan imtina və belə bir əsas gətirib onun həbsinin qanuniliyi barədə bundan öncə artıq bir neçə dəfə qərar çıxarıb, bununla da

o, ərizəçini Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi ilə təmin olunan hüquqdan, yəni həbsinin qanuniliyi məsələsinə yenidən baxılması hüququndan məhrum edib. Məhkəmənin fikrincə, bununla da ərizəçinin şikayətlərinə, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinə zidd olaraq, məhkəmə tərəfindən adekvat reaksiya verilməyib.

66. Buna görə də Məhkəmə hesab edir ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinin pozuntusu baş verib.

II. KONVENSIYANIN 6-CI MADDƏSİNİN 1-Cİ BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

67. Ərizəçi şikayət etdi ki, məhkəmə prosesinin uzun sürməsi Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndində təsbit olunmuş “ağlabatan müddət” barədə tələbə zidd olub, həmin bənddə deyilir:

“Hər kəs, ... ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, ... məhkəmə vasitəsilə, ağlabatan müddətdə işinin ... araşdırılması hüququna malikdir. ...”

68. Hökumət bu arqumentə etiraz etdi.

69. Nəzərə alınmalı olan müddət yalnız 11 sentyabr 1997-ci ildən, yəni fərdi şikayət vermək hüququnun Ukrayna tərəfindən tanınaraq qüvvəyə mindiyi tarixdən başlayıb. Lakin həmin tarixdən sonrakı müddətin ağlabatan olub-olmadığını qiymətləndirərkən həmin vaxt məhkəmə prosesinin vəziyyəti nəzərə alınmalıdır.

70. Bundan başqa, ərizəçinin qaçıb gizləndiyi dövr (11 sentyabr 1997-ci ildən 8 avqust 1998-ci ilədək) prosesin ümumi müddətindən çıxılmalıdır (bax: *Cirolami İtaliyaya qarşı*, 19 fevral 1991-ci il tarixli qərar, A seriyaları, c. 196-E, b. 13; *Smirnova Rusiyaya qarşı*, ərizələr N 46133/99 və 48183/99, b. 81, AİHM 2003-IX).

Araşdırılan müddət 8 avqust 1998-ci ildə başlayıb və 20 iyun 2006-cı ildə başa çatıb. Beləliklə, o, üç yurisdiksiya səviyyəsində 7 il 10 ay 12 gün davam edib.

A. Şikayətin qəbul edilənliyi

71. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan mənada açıq-aydın əsassız deyil. O, daha sonra qeyd edir ki, şikayət hər hansı digər əsaslara görə də qəbul edilməz deyil. Buna görə də o, qəbul olunan elan edilməlidir.

B. Şikayətin mahiyyəti

72. Hökumət iddia etdi ki, ərizəçiyə qarşı qaldırılmış cinayət işi bir neçə təqsirləndirilən şəxslə və bir sıra zərərçəkən tərəflərlə əlaqədar idi. Üstəlik, iş maliyyə saxtakarlığı ilə bağlı olduqca mürəkkəb məsələləri, o cümlədən çoxsaylı məhkəmə müayinələrinin, müsahibələrin aparılmasını və ərizəçinin biznesini həyata keçirdiyi və əmlakını saxladığı ölkələrə hüquqi yardım üçün müraciətlər edilməsini tələb edirdi.

73. Məhkəmə xatırladır ki, məhkəmə prosesinin müddətinin ağlabatan olub-olmaması işin hallarının işığında və aşağıdakı meyarlar nəzərə alınmaqla qiymətləndirilməlidir: işin mürəkkəbliyi, ərizəçinin və müvafiq hakimiyyət orqanlarının davranışı (bir çox digər qərarlar arasında bax: *Pelissye və Sassi Fransaya qarşı*, [Böyük Palatanın qərarı], ərizə N 25444/94, b. 67, AİHM 1999-II).

74. Məhkəmə çox vaxt hazırkı işdəkinə bənzər məsələlərin qaldırıldığı işlərdə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozulduğunu müəyyən edib (bax: *Pelissye və Sassinin işi* üzrə yuxarıda adı çəkilən qərar).

75. Məhkəmə ona təqdim edilmiş bütün materialları araşdırdıqdan sonra hesab edir ki, Hökumət hazırkı işdə fərqli nəticəyə gəlmək üçün inandırıcı ola bilən hər hansı fakt və ya arqument ortaya qoymayıb. Prosesin uzun sürməsinə ərizəçinin də şərait yaratdığına baxmayaraq, bütövlükdə prosesin uzun sürməsinə onun davranışını əsas gətirməklə haqq qazandırmaq olmaz. Məhkəmə bu məsələ ilə bağlı özünün presedent hüququnu nəzərə alaraq, hesab edir ki, hazırkı işdə məhkəmə prosesi həddən artıq uzun sürüb və “ağlabatan müddət” haqqında tələbə cavab verməyib.

Buna görə də, 6-cı maddənin 1-ci bəndinin pozuntusu baş verib.

III. KONVENSIYANIN 41-ci MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

76. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsinə təyin edir”.

77. Ərizəçi əvəzin ədalətli ödənilməsi ilə bağlı hər hansı tələb təqdim etməyib. Buna görə də Məhkəmə hesab edir ki, bu məsələ ilə bağlı ona hər hansı məbləğ təyin edilməsi tələb olunmur.

BU ƏSASLARA GÖRƏ MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ:

1. Ərizənin qalan hissəsini qəbul olunan *elan edir*;
2. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi pozulub;
3. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi pozulub;
4. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi pozulub;
5. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi pozulub.

5. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini yekdilliklə *rədd edir*.

Qərar ingilis dilində tərtib edilmiş və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 6 noyabr 2008-ci ildə tərəflərə yazılı məlumat verilmişdir.

Rayt Maruste (*Rait Maruste*)

Sədr

Klaudiya Vesterdik (*Claudia Westerdiek*)

Katib